

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΜΑΘΕΙΑΣ

Ἐκ τῆς περὶ ἀνατροφῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφῆς τοῦ

Α. Κ. ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ,

Ἡ φιλομάθεια εἶναι φυσικὸν αἰσθημα τῆς ἀνθρωπότητος, καθότι παρατηρήθη ὅτι πᾶς ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις δὲν εἶναι ὅλως ἐνηχρηωμέναι, πράξιμος δίδει πᾶν ὅ,τι ἔχει διὰ τὴν ἀποκτήσῃ μάθειαν.

Κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἡ μάθησις εἶναι ζωηρότερα καὶ ἐπιθυμητότερα, διότι ὁ ἐγκεφαλὸς τῶν παιδῶν εἶναι θερμότερος καὶ ὑγρότερος τοῦ τῶν ἀνδρῶν κτλ. καὶ τοῦτου ἕνεκα, διότι βλέπομεν τὴν ἀδιακόπον ἐνεργητικότην αὐτῶν, τὴν εὐκολον ἐντύπωσιν τῶν καθυποβαλλομένων εἰς τὰς αἰσθήσεις τῶν ἀντικειμένων καὶ τὴν ζωηρότητα τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν, διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ φρονισώσιν οἱ γονεῖς καὶ διδάσκαλοι ἐσκεμμένως, ἵνα καθυποβάλλωνται ἐνώπιόν των πάντοτε εἰκότες ὡπτεῖσαι καὶ ἀγαθαί, καθότι ὅλη ἡ γέννησις ἡλικία αὐτῶν εἶναι ἡ κυριώτερα ἐποχὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅν ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἢ ὅλα τὰ φαῖλα ὅσα μὲνύονται τότε, ἔχουν μεγίστην ἐπιρροὴν καὶ ὅλην τὴν ἐπιλοπιὸν ζωὴν. Ἡ πρότις ἀντικείμενα τὰ ἐκσυρομέντα ὅτε ὁ ἐγκεφαλὸς ἦτο μαλακός, εἶναι τὰ βαρύτερα καὶ διαρκέστερα μένον ἢ πάντοτε ἀνεξάλειπτα, ζωηρὰ καὶ μάλιστα παγιούμενα ὅσον καὶ ἡ ἡλικία πηγυρεῖ τὸν ἐγκεφαλόν, τοῦτου δὲ ἕνεκα, διότι οἱ γέροντες ἐν ἀμύνηται κάλλιστα τὰ τῆς παιδικῆς καὶ νεανίᾳς αὐτῶν ἡλικίας καταβιώματα καὶ λησμονοῦν εὐκολώτατα ὅ,τι ἀντελήθησαν κατὰ τὴν πρᾶστικὴν τῶν ἡλικίαν, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐριπίδης λέγει:

«Τὸ προσηῖαι μὴ κακῶς αἰδῶ σέρι· αἰσχύνεται δὲ τ' ἀγαθὰ ἀκίχσας· τῆρ κακῶς γενέσθαι πᾶσι· τίς ἢ ὁ εὐαδρία ὁ δακτύλιν αἴπερ καὶ βρίρος διδάσκειται λέγει· ἀκαίτων δ' ὦν μάθησιν οὐκ ἔχει· ἃ δ' ἂν μάθοι τις, ταῦτα σῶζεσθαι φίλει πρὸς γῆρας.»

Πᾶσις ἡλικίας αἱ διανοητικαὶ ἐργασίαι εἰσὶν ἐπιβλαβεῖς ὅταν καὶ ὑπερμετροὶ καὶ πολυχρονοὶ εἶναι πρὸ πάντων ὅμως κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν αἱ ὑπερβολαὶ αὗται εἰσι ὀλεθριώτεραι καταφαίνοντα ὡς ἐκ τῆς μαλακότητος τοῦ ἐγκεφαλοῦ καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς κρίσεως, ἥτις παρακολουθεῖ τὴν ἡλικίαν ταύτην, καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι οἱ παῖδες ἐνῶ μᾶς ἐρωτῶσι περὶ τινος ἀντικειμένου, στρέφουσιν ἔνθεν κακεῖθεν τοὺς ὀφθαλμούς των εἰς ἄλλα ἀντικείμενα προσηλούμενοι, πρὶν εἰς ἀποκριθῶμεν, καὶ μετὰ τὴν ἀποκρίσιν πολλάκις ἐρωτῶν περὶ ἄλλων ἀντικειμένων μὲ τὴν αὐτὴν μὲν πάντοτε περιέργειαν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἀκρισίαν, διὰ

τοῦτο οἱ γονεῖς ὀφείλουσιν νὰ σμικρύνωσιν ἀφ' ἐνὸς ὅσον τὸ δυνατόν τὴν διανοητικὴν ταύτην δραστηριότητα τῶν παιδῶν, διὰ νὰ μὴ προέλθωσιν ἐπιβλαβεῖς ἀποτελέσματα, ὡς θέλομεν εἶδει κατωτέρω, καὶ ἀπ' ἐτέρου νὰ καταλητῶσι παντοιοτρόπως ἵνα καθιστῶσιν αὐτοὺς λίαν προσεκτικούς εἰς τὸ ἀντικείμενον ὅπερ ἀντελήθησαν καὶ αὐτοὶ ἀσβήσῃσι ποσὶ, νὰ τὸ προατρέψωσι, νὰ τὸ τεχνολογῶσιν ἐπ' ἐναντίας καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς διακλαδώσεις, διὰ νὰ εὐρισκῶσι τὴν ἀλήθειαν καὶ διὰ νὰ παγιωθῶσι μικρὸν κατὰ μικρὸν ἢ κρίσεις των. Ἀλλὰ τί συμβαίνει ἐξ ἀγνοίας καὶ ἐξ ὑπερβολικῆς φιλοστοργίας; Αἱ θωπείαι τῆς μητρὸς, αἱ ἀνταμοῖοι, ἡ ἀμιλλα, οἱ ἔπαινοι καὶ αὐταὶ αἱ κολακείαι αἱ προσφερόμεναι ἀφθόνως πολλάκις διὰ τὴν φιλομάθειαν τῶν παιδῶν, παρεξήκουσιν ὅσον οἶόν τε τὴν φιλοτιμίαν τῶν παιδῶν καὶ χαλαρόνους τὰ νεῦρα τοῦ νοῦς αὐτῶν, ὅστις ἐντέχνωσιν οἰκονομαῦμος ἡ ἴσχυα νὰ διανύσῃ στάδιον λαμπερὸν καὶ ἐνδοξόν.

Ἄν εἶν' εὐκόλον βεβαίως ν' ἀριθμῶμεν τοὺς παῖδας οἵτινες ἀπολήθησαν καὶ ἐκάστην ἀπὸ τὴν ἀκριτόν ταύτην διαγωγὴν τῶν γονέων. Παρατηρήσα πολλάκις, λέγει ὁ ἰατρός Βριγγαμίος, εἰς παῖδας χοιραδικούς ἢ ἔχοντας διαβασίαν εἰς χοιράδας, ὀλεθρίας νόσους προεργασμένους ἐκ τῆς μεγάλης δραστηριότητος τοῦ πνεύματος των πρὸς βλάβην καὶ εὐνοίαν τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ διοργανισμοῦ αὐτῶν, εἰς τινὰ ἀκλίματα τῶν παιδῶν τούτων τῶν ὁποίων ἡ ἀσθενεία δὲν εἶχε κατ' ἀρχὰς χαρακτῆρα σπουδαιότητος, εἶδον τὴν θεραπείαν καλυμαμένην ἐπ' ἀπειρον ὑπὸ τῆς ῥηθείσης αἰτίας. Ἐκθυμῶμαι πολλὰς παῖδας τεσσάρων ἐτῶν καὶ ἐξ ὑπερδοκισμένους ἐκ φύσεως μὲ σπάνια προτέρηματα, οὗτινες, καὶ τυχευόμενοι περὶποιήσιν σπουδαιότητα, ὑπέπεσον ὅμως εἰς ἀσθενείας τὰς ὁποίας ἄλλοι παῖδες ἦσαν πνευματικώδεις, διαφεύγουσι μετὰ μεγίστης εὐκολίας. Οἱ παῖδες οὗτοι καὶ ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας δεικνύουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον αἰδῶσι τι μανίας διὰ τὸ βιβλία καὶ τὰς μελέτας καὶ ἀξίανον εἰσι μᾶλλον διὰ τοῦτου τὴν θαυμασίαν τῶν γονέων αὐτῶν ἐπὶ τῆ πρώτῃ ταύτῃ ἀναπτύξει τοῦ πνεύματος των, εἰς τὴν συντέλεσαν ὅσον ἦτο δυνατόν καὶ αὐτοὶ, καὶ ἦτις ποιεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς αἰτία τοῦ ὀλεθρίου τούτου ἀποτελέσματος.»

Αἱ παρατηρήσεις αὗται τοῦ Βριγγαμίου ἰσχυροποιούονται εἰς μᾶλλον καὶ ἀπὸ τὴν σπουδὴν τῆς φύσεως καὶ ἀπὸ τὴν κείραν. Παλαιότερον γνωρίζομεν ὅτι πάντα τὰ ζῶν ἔχοντα, ὅσον ταχέως αὐξανουσι τὸσον ταχέως καὶ ἀπολήθησιν καὶ ὅσον βραδύτερον ἀναπτύσσονται, τὸσον καὶ περισσότερον ἐκτείνουσιν τὴν ὑπαρξίν των. Ἐάν παρατηρήσωμεν τὰ φησὶ θέλομεν εἶδει ἐν γένει ὅτι ὅσα εἶναι κοιλώχυλα καὶ ὑδατῆ ταῦτα εἶναι καὶ ἀδύνατα καὶ ἔχουσιν καὶ βραγεῖαν τὴν ὑπαρξίν, διότι τὰ ὄργανα αὐτῶν εἶναι δραστηριώτατα· ὅθεν ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν ζητοῦν νὰ τὴν καταναλώσωσι τάχιστα, διὰ νὰ ἐπιτύχωσι προόδου ταχύτερας· ὅσα ἀπ' ἐναντίας ἔχουσιν χυμοὺς ἰσώδεις, ζωὴν ἀναλόγως πλείωτον

διότι καὶ δύνάμιν ὀργάνων πλείονα ἔχουσι, καὶ φεῖ-
δῶ μεγαλητέραν μεταχειρίζονται εἰς τὴν ζωὴν αὐ-
τῶν. Ἰσχυραὶ καὶ μεγαλόσωμοι γίνονται αἱ λεύκαι
καὶ αἱ ἰτέαι, ωραιόταται καὶ καλλίκαρποι γίνονται
αἱ κερασάκι, αἱ ροδακινέαι, αἱ μηλέαι, αἱ κυδωνέαι,
αἱ βερικοκκέαι κτλ. ἀλλ' ὁμοῦ ταχέως καὶ φθεί-
ρονται, διότι ὅλη αὐτῶν ἡ ζωὴ εἶναι δραστήριος καὶ
ταχέως στεροῦνται τοῦ χυμοῦ αὐτῶν. Ἰσχυρὰ ἐ-
πίσης καὶ ωραία εἶναι ἡ δρῆς, ἡ πλάτανος, ἡ κέδρος,
ἡ ἐλαία, ἡ κυπάρισσος, ἡ συκάμινος καὶ μάλιστα
ἡ ἀθανάσιος καὶ τὸ βαρυβάθ, ζῶσιν ὁμοῦ δεκάδας
αἰώνων, διότι ἡ δραστηριότης αὐτῶν πηθαλιουχεῖ-
ται ἀπὸ ἑτέραν δύνάμιν τῆς ζωῆς αὐτῶν, φυσικὴν
ἀναλογίαν ἔχουσαν μὲ τὴν ἀνθρώπινον φρόνησιν,
ἧτις δὲν ἀφήσει τοὺς χυμοὺς αὐτῶν, δηλ. τὰς δυ-
νάμεις τῆς ὑπάρξεως τῶν νὰ ἐξαντληθῶσι ταχέως.
Ἐν γένει παρατηρήθη ἐπὶ τῶν φυτῶν, ὅτι ἡ πολλὴ
περιποίησις συντέμνει τὴν ζωὴν τῶν, διὰ τοῦτο τὰ
δενδρῦδια καὶ τὰ ἐν τοῖς κήποις δένδρα ζῶσιν ὀλι-
γώτερον ἢ τὰ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ δάσυσιν· ἀπόδειξις
τρανωτάτη, ἐκ τῆς φύσεως παραγομένη μάλι-
στα, ὅτι καὶ ἡ πολλὴ περιποίησις τῶν παιδῶν καὶ
τῶν ἀνθρώπων ἐν γένει, συντέμνει ἀντὶ νὰ μακρύνῃ
τὴν ζωὴν.

Ἐὰν παρατηρήσωμεν τὰ ζῶα, βέλομεν εἶδει πάλιν
ὅτι τὰ ἔχοντα ἀπλούτερον τὸν διοργανισμόν
ἔχουν καὶ διαρκεστέραν τὴν ζωὴν. Τὰ ζῴδια, οἱ
σκώληκες, τὰ ἔντομα, ζῶσιν ὀλίγον χρόνον, διότι
καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν, ἄλλο δὲν παρατηρεῖται
νὰ πράττωσιν ἢ ἀευνάως νὰ κινῶνται καὶ νὰ ἐργά-
ζωνται, χωρὶς νὰ κάμωσι διακοπὴν τινὰ σχεδόν,
χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν ὅτι κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἡλι-
κίας, πρέπει ν' αὐξάνῃ καὶ ἡ ἐργασία αὐτῶν, ἐνῶ
αἱ χελῶναι, οἱ ἀντίποι, οἱ κυρῖνοι, οἱ ἀετοί, οἱ ἐλέ-
φαντες, αἱ κάμηλοι, οἱ κροκόδειλοι, οἱ κρόταλοι,
καὶ τῶσα ἄλλα ζῶα, ζῶσιν ἐπὶ αἰῶνα καὶ περιπλέον
διότι ἡ δραστηριότης αὐτῶν ἔχει ὄρους, ἔχει ἡσυχίαν,
ἀναφυχὴν, ἀνάπαυσιν, βελύτατον ὕπνον.

Ἐν γένει παρατηρήθη ὅτι πᾶν ζῶον ὑπερ φθάνει
ταχέως εἰς τὴν ἐρηθὸν ἡλικίαν, ταχέως καὶ ἀσπν-
νίξεται· καθότι κατὰ τὴν νεότητα ἐξαντλεῖται ὅλη
ἡ ζωαποικὸς δύνάμεις καὶ εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι ὑπάρ-
χουν παντοῦ ἐξαιρέσεις, διότι ἱστορεῖται ὅτι ὁ Κω-
μωδὸς τῶν Ἀθηναίων Ἡρόδοτος πρὸ τοῦ δεκάτου ἐξέδο-
μου ἔτους τῆς ἡλικίας του, συνέθετο 17 κωμωδίας,
ὅτι ὁ Κικέρων κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος συνέθετο
ῥητορικὴν, ὅτι Πλίνιος ὁ νεώτερος κατὰ τὸ 16 ἔτος
ἐξέδοτο ἐπιγράμματα, ἐλεγεία, τραγωδίαν κλ. ὅτι
ὁ Ἀριγόνης κατὰ τὰ 17 ἔτος συνέστησεν ἐν Ἀλε-
ξανδρείᾳ σχολὴν φιλολογικὴν, ὅτι ὁ Μύρσιος κατὰ
τὸ 12 ἔτος συνέθετο ὁμιλίαν, δημογορίαν κτλ. ὅτι
ὁ χριστιανὸς Ἑρρίκος Ἐΐ ἔκινε κατὰ τὴν τετραετῆ του
ἡλικίαν ἐγνωρίζε τὴν ἱστορίαν, τὴν θεολογίαν, καὶ τὴν
Γερμανικὴν, Λατινικὴν, Γαλλικὴν, καὶ Ὁλλανδικὴν
γλῶσσαν, ὅτι ὁ Ἰωάννης Λουδοβίκος Ἐλισάβετ ἐξασ-
τῆς ἐγνωρίζε διαφόρους γλώσσας καὶ μετέφραζεν ἀ-
προσκόπτως τοὺς δυσκολωτέρους συγγραφεῖς, ὅτι ὁ
Βαρατιέρος ἀπὸ τὸ τέταρτον ἔτος ὠμίλει ἐντελῶς τὰ

Λατινικὰ, Γαλλικὰ, καὶ Γερμανικὰ· ἀλλὰ αὐταὶ αἱ
ἐξαιρέσεις, δὲν εἶναι ἀναντιρρήτως ἰσχυραὶ ὥστε νὰ
σχηματίσωσι γενικὸν τινὰ κανόνα πρὸς διδασκαλίαν.
Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρόδοτου μέχρι τοῦ Βαρατι-
έρου, εἰς διάστημα δηλαδὴ εἴκοσι περίπου αἰώνων, ἐ-
ζήσαν καὶ ἀπέθανον ἀπειράριθμα ἑκατομμύρια ἀνθρώ-
πων, καὶ ὁμοῦ ὀλίγοι τινὲς ὑπῆρξαν, οἵτινες πρὸ τοῦ
εἴκοστού ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν ἐδόξασαν τὴν
ἀνθρωπότητα.

Ἐὰν παρατηρήσωμεν τέλος τὴν πείραν, βέλομεν
γνωρίζε τὸ ἀνυπόστατον τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν δια-
τεινομένων ὅτι ἡ εἰς βαθεῖαν σπουδὴν ἐνασχόλησις
τῶν παιδῶν, συμβιβάζεται μὲ τὰς φαινομένας αὐ-
τῶν ἐξόχους δυνάμεις τοῦ πνεύματος.

Ὁ Βριγγάμιος γράφων περὶ Ἀμερικῆς ἀναφέρει
πάλπολλα ὅσα παραδείγματα, ἀποδεικνύοντα ὅτι
ἐκεῖσε οἱ γονεῖς, οἵτινες ἀρχίζουν πρόωρα τὰ τῆς
παιδείας τῶν τέκνων τῶν, σπᾶλλουν μεγάλως, δι-
ότι πρὸ καιρὸν ὑποβάλλουν εἰς σφοδρότατον διερε-
νησμόν τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Μεταξὺ, λέγει, τῶν διὰ τὰ
παιδιά βιβλίων, ὑπάρχουσι καὶ τινὰ εἰδικῶς προσδι-
ωρισμένα διὰ διατῆ ἢ τριετῆ βρέφη καὶ μεταξὺ τῶν
βιβλίων τῶν παιδῶν εὐρίσκονται καὶ ἐγχειρίδια βο-
τανικῆς, Γεωμετρικῆς καὶ Ἀστρονομικῆς ὡς καλητέραν
δὲ μέθοδον διδασκαλίας θεωροῦσιν ἐκείνην, ἧτις ἐπ-
ενεργεῖ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν παιδῶν διὰ τῶν ταχυ-
τέρων μέσων, ἀδιαφοροῦσι δὲ παντάπασι περὶ τῆς ἐπὶ
τῆς ὑγείας αὐτῶν ἐπιρροῆς τῆς τοιαύτης διδασκαλίας.
Ἡδὸν προσθέτει, εἰς πολλὰς οἰκογενεῖας παιδας μὴ
ἔχοντας μῆτε τριῶν ἐτῶν ἡλικίαν, οἵτινες ἠναγκάζοντο
οὐ μόνον ν' ἀποστηθίζωσι μακρὰν σειρὰν στίχων καὶ
ἐκτεταμένα τῆς γραφῆς καὶ ἄλλων ἱστορικῶν χωρία,
ἀλλὰ καὶ νὰ φοιτῶσιν ἐξ ὥρας τῆς ἡμέρας εἰς τὰ
σχολεῖα. Εἶναι σπανιότατον νὰ εἶδῃ τις εἰς τὴν οἰ-
κίαν παιδας τετραετέας μὴ διδασκόμενους καὶ μετὰ
τὴν ἐκ τῶν σχολείων ἐπίνοδον ἄμα ἐπιστρέφοντες εἰ
τοῦ σχολείου ἀναγκάζονται νὰ μάθωσι καὶ ἄλλα μα-
θήματα πρόσθετα, ν' ἀναγινώσκωσι βιβλία καὶ ἀπο-
θήκας προτδιορισμένας διὰ παιδας καὶ τοῦτο ἐξακο-
λουθεῖ μέχρις αὐτῶν τῶν νευρικῶν τῶν συστήμα ἐ-
ξασθενήσῃ, καταστραφεῖ δὲ ἡ ὑγεία τῶν. Εἶδον πολ-
λοὺς παιδας οἵτινες ὑπετίθεντο περσοικισμένοι ἐκ
φύσεως μὲ δυνάμεις θαυμαστάς καὶ σχεδὸν ὑπεραν-
θρώπους, ὑποκύψαντας εἰς τοιαῦτα ὀλέθρια ἀποτελέ-
σματα καὶ ἐπὶ τέλους ἀποθανόντας τινὲς αὐτῶν ἀ-
πέθανον ἀπὸ 6 — 8 ἐτῶν ἡλικίαν, δεικνύοντες μέ-
χρι καὶ τῶν τελευταίων στιγμῶν τῆς ζωῆς τῶν τὰ
λαμπρὰ ἐκεῖνα τοῦ πνεύματος προτερήματα τὰ ὅποια
ἐπηύξανον τὴν θλίψιν τῶν γονέων, ἄλλοι πάλιν ἡ-
λικιωθήσαν μὲν πλειότερον, ἀλλ' εἶχον ὑγείαν ἀκρο-
φαλῆ, νευρικὸν σύστημα ἄτονον καὶ κλίνον πρὸς τὴν
ὑποχ. νδρίαν, πρὸς τὴν δυσπεψίαν, καὶ εἰς ποικίλας
ἄλλας καὶ πολυαριθμοὺς νευρικὰς ἀσθενείας, τινὰ δὲ
τῶν τελευταίων τούτων τέκνων, περιελθόντα εἰς ἀν-
δρικὴν ἡλικίαν, δὲν διατηροῦσι πλέον παρά δυνάμεις
οὐδενὸς λόγου ἀξίας, καὶ ἀποβαίνουσιν ὄργανα κινή-
τι καὶ ἐκεῖνων, οἵτινες ἐπὶ τῆς παιδικῆς αὐτῶν ἡλικίας
ἦσαν πολὺ κατώτεροι.

Πολλοὶ ἄλλοι ἀναφέρουν ὅτι καὶ εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ εἰς τὴν Πρωσίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Γερμανίας, ὅπου ὡς ἐγγίς τῆς αὐτῆς διατηρεῖται ἐφαρμογὴ τῆς παιδείας, τ' αὐτὰ ὡς ἐγγίς τὰ ἀποτελέσματα ἀπαντῶνται· ἀλλὰ διατί νὰ τρέχωμεν ἐπὶ πλέον μακρὰν πρὸς εὐρεσιν τῶν τοιούτων ἀποτελεσμάτων ἀφοδύναμεθα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μικρὰν Ἑλλάδα νὰ εὐρωμεν τοιαῦτα;

Πόσοι γονεῖς παραπονοῦνται καθ' ἑκάστην ὅτι εἰς τὸ ἕαρ τῆς παιδικῆς τῶν ἡλικίας ἀπόλεσαν τέκνα ἅπερ διὰ τοῦ πνεύματός των, τῆς μαθήσεώς των καὶ τῆς ἐπιμελείας των ἐδείκνυον μέλλον μέγα καὶ λαμπρόν; Ἀλλὰ διατί δὲν βλέπουσιν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ παλὺ ἡ ἀπόλεια τῶν τέχνων των προήλθεν ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου; διότι, ἀφοῦ εἶδον πνεῦμα μέγα δὲν ἔπρεπε διὰ τῆς φιλοτιμίας καὶ τῶν θωπειῶν νὰ τὸ ἠλεκτρίωσιν ἀκαταπαύστως ὡσειλον ἀπ' ἐναντίας νὰ τὰ περιορίωσι τεχνιέντως εἰς ἀντικείμενα ἀπλὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ, τὰ ὅποια δὲν χηρῶν κατανάλωσιν πνεύματος ἀλλὰ περιθαλψῖν κριστικῶς καὶ φρονήσεως, ὡς λ. γ. εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν ἔργων τῆς φύσεως, εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀρετῆς κτλ. Ἀφοῦ εἶδον μάθησιν προοδευούσαν γιγαντιαίως καὶ ἐπιμελείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ὡσειλον, ἐκείνην μὲν νὰ περιορίσωσιν εἰς μόνον τ' ἀπολύτως ἀναγκαῖα, ταύτην δὲ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν βελήσεων τοῦ Θεοῦ. ἠκούσαμεν ἀπὸ ἀξιόθρηνητον μητέρα ἀπολέσασαν ἐντὸς 24 ὡρῶν τέκνα δύο ἄβρενα, ἡλικίαν τεσσαρῶν καὶ τριῶν ἐτῶν ἔχοντα, ὅτι ἀμφοτέρωθεν εἶχον πνεῦμα ἀληθῶς μέγα, σπέρματα ἀρετῶν ἀπειρα, ὅτι πᾶν τὸ διδασκόμενον παράυτα τὸ ἐμάνθανον ὅτι πᾶς λόγος αὐτῶν ἦτο πνευματώδης καὶ φρόνιμος, ὅτι πᾶσα κρίσις αὐτῶν ἦτον ἀρχετὰ ὀρθή, ἐφαίνοντο δηλ. τὰ τέκνα τῆς ταῦτα ὅτι διήγαγον οὐχὶ τὴν παιδίην ἡλικίαν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἔρχον. Ἡ ταλαιπώρος (διηγουμένη τὰ μεγάλα ταῦτα) προτερήματα τῶν υἱῶν αὐτῆς, ἐλυπεῖτο μὲν ὡς ἀληθῆς μήτηρ, δὲν ἐγίνωσκεν ὅμως, οὔτε ἐτόλμα τις νὰ τῇ εἴπῃ, ὅτι τὸν θάνατον αὐτῶν, προεπαρσκέμασεν αὐτὴ ἐν μέρει διὰ τῶν ἀπειρῶν θωπειῶν, ἐπαινῶν καὶ προτροπῶν, εἰς τὸ νὰ γίνωσι τὴν ταχίστην τέλειοι ἄνθρωποι, πιστεύουσα ἢ ἀβλήα ὅτι ὅσον ταχύτερον μάκωσι τ' ἀναγκαῖα, τόσον θέλουσιν καὶ αὐτὰ καὶ αὐτὴ ἀπλάυσουν τὰ εὐγάριστα ἀποτελέσματα τῶν. Εἶδομεν γονεῖς ἄλλους φρόνιμους καὶ ὑψηλῆς περιωπῆς, διδάσκοντας τριετείς καὶ τετραετείς πνευματώδεις παῖδας καὶ παιδίσκας διὰ ἰδίων διδασκαλιῶν, τοσαῦτα συγχρόνως μαθήματα, ὥστε ἤθελον πολλὰ ὑποτεθῆ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν νεόν· οἵτινες τότε ἐγνώρισαν τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀβουλίας των ταύτης, ὅτε ἄλλα μὲν αὐτῶν ἀποκατεπτάθησαν ἡλίθια, ἄλλα δὲ φιλάσθενα καὶ ἄλλα παρακαιρικῶς ἀπέθανον. Εἶδαμεν τέλος παιδίσκας καὶ παῖδας, ἀποκατασταθέντας βραχητικούς, ἀσθματικούς, ἀτονισμένους, δυσκοιλίους, ὑποκειμένους τέλος εἰς διάφορα χρονικά πάθη μόνον καὶ μόνον διότι ὑπὲρ τὸ δέον παρεδόθησαν εἰς τὴν σπουδὴν.

Διὰ νὰ ἐκλείψωσι τ' ἀποτελέσματα ταῦτα ὀφεί-

λουν οἱ γονεῖς νὰ ἐπιστήσωσι μεγίστην προσοχὴν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν τέκνων των καὶ μάλιστα ἐκείνων ὅσα φαίνονται ὅτι ἔχουν πνεῦμα μέγα καὶ ἐπιμελείαν εἰς τὴν μάθησιν ἀπεριόριστον, περιορίζοντες αὐτὴν κατ' ἀρχάς εἰς ἐλάχιστα ἀντικείμενα καὶ κατὰ μικρὸν ἐκτείνοντες τὴν ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τῶν σωματικῶν τῶν παιδῶν δυνάμειν, καὶ τῶν ἠθικῶν αὐτῶν ὀφέσεων.

Ὁ παῖς πρέπει νὰ μάθῃ κατὰ πρῶτον οὐχὶ μόνον νὰ διατηρῇ τὰς σωματικὰς του δυνάμεις εἰς τὴν φυσικὴν των κτᾶστασιν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰς τελειοποιῇ ὅσον δύναται, ὥστε νὰ ἠμπορῇ νὰ ἐνεργῇ ἡ ψυχὴ δι' αὐτῶν παντοτε σκοπιμώτερα. Ἡ μάθησις δὲ αὐτὴ πρέπει ν' ἀναφέρηται ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν γυμνασίαν τῶν σωματικῶν ὀργάνων ἀφ' ὧν κρέμαται ἐν γένει ἡ ἐξωτερικὴ αἰσθησις καὶ ἡ προαιρετικὴ κίνησις, ἐν μέρει δὲ εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἰδιαιτέρων τοιούτων σωματικῶν ἔξεων, δι' ὧν τὸ σῶμα νὰ λαμβάνῃ καὶ ἐξωτερικὴν εὐτηγμίαν, καὶ νὰ γίνηται καὶ χρησιμώτερον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ὅθεν πρέπει νὰ γυμναζῆ τὸν ὀφθαλμὸν του εἰς τὸ διακρίνειν εὐκόλως διάφορα εἶδη, καὶ μεγέθη, καὶ χρώματα, καὶ τ' ἀποστήματα καὶ τὰς ταύτων σχέσεις, νὰ ὀξύνῃ τὴν ἀκοὴν του εἰς διάκρισιν διαφόρων ἡχῶν, φωνῶν καὶ ἀρμονιῶν, νὰ μὴν ἐγκαταλείπῃ δὲ ἀγύμναστα καὶ τὰ λοιπὰ του αἰσθητήρια, ἦτοι τὴν ὄσφρησιν, τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἀφῆν, καθότι ταῦτα χρησιμεύουσιν καὶ εἰς διάκρισιν πολλῶν ὀφελίμων καὶ βλαβερῶν ἀντικειμένων καὶ εἰς βοήθειαν τοῦ νοῦς εἰς γνῶσιν πολλῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου.

Ἀπὸ τὴν ἀσκήσιν τῆς προαιρετικῆς ταύτης κινήσεως ἀποκτᾶ ὁ παῖς ἀντιδραστικὴν πρὸς τὰ ἐξωθεν δύναμιν, ἐνδυναμύονεται, γίνεται εὐκαμπτός καὶ στερεός, καὶ ὑποφέρει ἀκινδύνως τὰς βλαβερὰς ἐπιρροίας αὐτῶν, ὅταν τὸ καλέσῃ ἡ χρεια. Πρὸς εὐκολωτέραν δὲ ἀπόκτησιν αὐτῶν, ἀνάγκη ὁ παῖς νὰ διδαχθῇ τὰς σωματικὰς ἔξεις τὰς ὅποιαις διδάσκει ἡ γυμναστικὴ, δηλαδὴ τὴν ὄρησιν, τὸν δρόμον, τὴν ἰκπασίαν, τὸ κολύμημα, τὴν πάλην, τὸν δίσκον κτλ. Ὅτι δὲ αὗται αἱ ἔξεις καὶ τὸ σῶμα σχηματίζουσιν εὐπρεπέστερον, καὶ τῶν διαφόρων σωματικῶν καὶ ψυχικῶν κινδύνων γίνονται ἀπαλλακτήρια, εἶναι πρὸ πολλοῦ ἤδη γνωστὸν, ἐκ πείρας καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας.

Συγχρόνως μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς προόδου τῶν σωματικῶν δυνάμειν πρέπει νὰ διδάσκωμεν τοὺς παῖδας ἐν τῷ μέσῳ τῶν παιγνιδίων, τῶν τέρψεων, καὶ αὐτῶν τῶν μικρῶν ἀταξιδῶν των, τὴν φρόνησιν καὶ τὰς λοιπὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, πάντοτε μὲ γαληνιαῖον πρόσωπον καὶ οὐδέποτε μὲ παράκαιρον ἀκρίθειαν, τὴν ἀρετὴν ἐν γένει καὶ θρησκευτικὴν, πάντοτε μὲ ἀπλότητα διὰ συνθέσεως μικρῶν διηγηματιῶν τὰ ὅποια νὰ καθιστῶμεν εὐληπτα εἰς αὐτοὺς, καὶ τὰ ὅποια ν' ἀποστηθίζωσι καὶ εἶτα νὰ μάς τὰ λέγωσιν, τὸ ἄκρον ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄκρον ἀληθές, ἀνευ συμφέροντος τινὸς ὑλικοῦ, διὰ νὰ δινηθῇ νὰ μεγαλυνηθῇ τὸ πνεῦμά των καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς γηίνου ζωῆς νὰ σκέπτονται τὴν ἀτελεύτητον, καὶ τὸ

μεγαλείον τῆς φύσεως διὰ τῶν φαινομένων σωμάτων καὶ τῶν διαφόρων ἀντικειμένων τὰ ὅποια ὑποπίπτουν καθεκαστὴν εἰς τὰς αἰσθήσεις των. Καθόσον δὲ τὸ λογικὸν αὐτῶν αὐξάνει, πρέπει νὰ σκέπτονται οἱ γονεῖς καὶ μόνον καὶ μετὰ τῶν τέκνων των, οὐχὶ διὰ τὸ ἀκολουθεῖσσι τὰς ὁρέξεις των, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσωσι τὴν κατάστασιν αὐτῶν καὶ τὴν τάσιν των, καὶ διὰ νὰ δοκιμάσωσι τὴν κρίσιν των καὶ οὕτως ὀδηγηθῶσιν εἰς τὴν μέλλουσαν διδασκαλίαν. Κατ' αὐτὴν πρέπει νὰ μνησθῶσιν ἀπλούτητα ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν τῷ περιπάτῳ, καίοντες, σπουδαζόντες καὶ ἡσυχάζοντες πρῶτον, ὅσα πρέπει νὰ γνωρίζωσι καθὸ ἄνθρωποι, ἤγουν τὰ γενικά των καθήκοντα τὰ ὅποια χρεωστοῦν εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, δεύτερον, ὅσα χρεωστοῦν ἰδίως εἰς ἕκαστον, ὡς πρὸς τὸν θεόν, τοὺς γονεῖς, τὸν βασιλέα, τοὺς ἀρχοντας, τοὺς διδασκάλους κτλ. καὶ τρίτον ὅσα πρέπει νὰ ἀποφεύγωσι, δηλ. τὰς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους κακίας. Ἀφοῦ δὲ προπαρασκευασθῶσιν αὐτὼ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς σπουδαιότερον, ἀνάγκη νὰ διδαχθῶσι καὶ τὸ ἀναγινώσκειν, καὶ γράφειν, καὶ μελετᾶν, καὶ ἐφαρμόζειν, καὶ μνησθῶσιν πᾶν τὸ ἀφορῶν καὶ τὴν ἄλλην ἐξωτερικὴν ἐκπαίδευσιν ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν πρέπει ἀπαύστως νὰ διδάσκονται ἵνα οὐδέποτε ὑπερεκτείνωσι τὰς ψυχικὰς των δυνάμεις, διὰ ἀδιακόπων μελετῶν γινόμενων νυχθημερῶν εἰς ἐπιστημονικὰς θεωρίας ἢ νὰ προσπλύνωσι τὸ πνεῦμά των εἰς βαθεὴ τινὰ καὶ ἀνεπίληπτα ζητήματα, ἢ νὰ παραδίδονται ἀχαλινώτως εἰς αἰσθήματα τινὰ ἀποκλειστικῶς, διότι ταῦτα, ὡς ἐρρέθη, διασπῶσι τὴν ἀρμονίαν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ φέρουσι τὸν ἄνθρωπον πολλάκις εἰς μελαγχολίαν καὶ μανίαν, καὶ εἰς ἄλλα ἀβερὰπειτα δεινὰ, καὶ ἐὰν δὲν εἰσακούωνται εἰς τὴν διδασκαλίαν των, νὰ θέτωσι μόνον περιγραφήν διὰ τῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν ἡ φύσις ταῖς ἐχορήγησεν. Οἱ γονεῖς ὀφείλουσι ἐπιτελεῖν τὴν ἀπαύστως τοὺς παῖδας των, διὰ νὰ ἰδῶσι εἰς ποίαν κυρίως ὁρῶσιν τῶν νοητικῶν καὶ λογικῶν δυνάμεων κλίνουν ὅπως καλλιεργήσωσιν αὐτάς μᾶλλον τῶν λοιπῶν, καθότι ἀπέδειχθη καὶ ἀποδεικνύεται καθ' ἑκάστην ὅτι ἡ παραμέλησις αὐτῆς ἢ καὶ ἡ μὴ διακρίσις, βλάπτει καὶ τοὺς παῖδας αὐτοὺς καὶ ἀπαξιάπαται τὴν κοινωνίαν. Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων ἔχει ἰδίαν κλίσιν εἰς νοητικὴν καὶ λογικὴν ὁρῶσιν ὑποθέτομεν λοιπὸν ὅτι ὁ δεινὰ παις κλίνει εἰς τὴν παραστάσιν τοῦ καλοῦ, ὁρῶσιν, ἥτις, ὡς εἶπομεν, ὑποδιαιρεῖται εἰς τὸ τροπικόν, τὸ ὑψηλόν, τὸ παθητικόν, τὸ κωμικόν, τὸ γελοῖον, τὸ σατυρικόν κτλ. Πῶς λοιπὸν θέλουσι διηγεῖσθαι οἱ γονεῖς διὰ τῆς ἰδίας πρὸς τοῦτο προσοχῆς νὰ μεγαλύνωσι τὴν κρίσιν ταύτην ὅπως φέρῃ τοὺς προσδοκώμενους καρπούς, ἐὰν δὲν γνωρίσωσιν αὐτὴν προηγουμένως; Ἕναι βέβαιον, καὶ ἡ πείρα τὸ ἀπέδειξεν, ὅτι πολλὰ ὑψηλὰ πνεύματα μὴ ὀδηγηθέντα ὅπως ἔπρεπεν εἰς τὴν τελείαν γνώσιν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ μεγάλου, ἐμπεδισθήσαν, ἐχαλαρώθησαν, ἢ ἐμειναν τυφλά καὶ ἀνίκανα νὰ αἰσθανθῶσι τὰς μεγάλας ταύτας δυνάμεις των μὲ τὰς ὁποίας ὁ πλάστης αὐτῶν τὰ περιέ-

βαλεν. Εἶναι ἐπίσης ἀναμφίλεκτον ὅτι ἕτερα ὀδηγηθέντα ἐκ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἰδίας σπουδῆς ἐπ' αὐτῶν, ἀποκατεστάθησαν ὅπως θαυμαστά ἀποδείξεις λοιπὸν τρανωτάτη ὅτι οἱ γονεῖς εἶναι οἱ αἰτίαι τῆς δόξης καὶ ἀδοξίας τῶν τέκνων των, καὶ τῆς ἑαυτῶν τιμῆς ἢ ἀτιμίας.

Λυπούμεθα διότι σπάνιοι εἰσὶν οἱ γονεῖς οἱ μελετῶντες τὰς ὁρέξεις, τὰς κλίσεις τῶν τέκνων των, καὶ ὀδηγῶντες αὐτάς εἰς τὸν πρὸς ὃν διωρίσθησαν σκοπὸν, διότι καταδεικνύομεν τὴν σπανιότητα ταύτην, ἥτις εἰς τὴν Ἑλλάδα μᾶς εἶναι ἐπι σπανιωτέρα ἢ εἰς ἄλλα γηραιὰ ἔθνη· ἀλλ' ἠθέλην εἰσθαι νομιζόμεν ἐγκλημα καθοσιώσεως, ἐὰν βλέποντες τὴν τοιαύτην ἀδελτηρίαν δὲν τὴν προσεβάλαμεν μετ' ὅλων τῶν δυνάμεών μας καιρίως διὰ νὰ ἐκλείψῃ ἄλλ' αἱ δυνάμεις μας εἶναι μῆκιστα, κλοῖ μου ἀναγνώσται, καὶ δὲν θέλουσι δυνηθῆναι νὰ ἐπιδώσωσιν ἐὰν δὲν εὐρωσιν ὑποστήριξιν ἀπὸ τὰς ἡμετέρας, ἀσυγκρίτως μεγαλητέρας. Εὐχοετητήτε λοιπὸν πρὸς τὴν κοινὴν σωτηρίαν, νὰ συνδράμητε αὐτάς, διὰ νὰ τελειοποιηθῇ ἡ ἀληθὴς ἀναμόρφωσις τοῦ ἔθνους μας, ἡ ἀληθὴς μεγαλειότης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄς ἀποθήσωμεν τὴν ἀδελτηρίαν ταύτην καὶ τὴν ἀμελείαν, καὶ ὅς μελετήσωμεν τοῦ λοιποῦ καὶ, τὰς κλίσεις τῶν τέκνων μας, ὀδηγῶντες αὐτάς φρονιμῶς, εἴτε εἰς τὸν κροδαλέον Ἰρμιῶν, εἴτε εἰς τὰς πολυβελγῆτρον Μούσας καὶ τὸν καταφωτὸν Ἀπόλλωνα, εἴτε εἰς τὴν σοδορᾶν Ἀθηῶν, εἴτε εἰς τὴν πλουσίαν Λήμητραν, εἴτε τέλος εἰς τὸν Δία καὶ τοὺς λοιποὺς οὐρανίους θεοὺς, καὶ ἐσομεθα βέβαιοι ὅτι διαπραττομεν τότε ὡς ἀληθεῖς γονεῖς, ὡς φίλοι φρονιμοὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἰεῶς θεοσεκείας μας.

Οἱ Ἰσπανοὶ ἐκιννοῦνται τὰ μάλιστα διὰ τὴν φιλομαθεῖαν αὐτῶν· πόσον καλὸν ἐὰν τοὺς ἐριμῶντο ὅλα τὰ ἔθνη! Περί λύχνων ἄρας ἅπανα ἡ οἰκογενεῖα συναθροίζεται εἰς ἰδίαν δωματίον. Ἐκαστὸν τῶν μελῶν αὐτῆς λαμβάνει ἀνά χειρᾶς τὸ προσδιορισθὲν ἔργον του, ἐκτὸς ἐνός, ὅστις ἀναγινώσκει ἐγγωρίους ἱστορίας. Ὁ ἀναγινώσκων διακόπτεται πολλάκις ἀπὸ τὸν οἰκοδεσπότην ἢ ἄλλον τινὰ εἰδημόνα, ὅστις κάμνει παρατηρήσεις καὶ προτείνει ἐρωτήσεις διὰ νὰ γυμνάσῃ τὴν εὐφυΐαν τῶν παιδῶν καὶ τοὺς ὀδηγῆ καλλίον εἰς τὴν ἀρετὴν. Οὕτω στολιζοῦνται ὅλων τὰ πνεύματα μὲ τσακύτας ὠφελίμους γνώσεις, ὥστε οἱ περιηγηταὶ πολλάκις ἐκπλήττονται ἀκούοντες τοὺς αὐτοδιδάκτους ταύτους χωρικούς, νὰ συνομιλῶσι περὶ ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας δὲν γνωρίζουν εἰς ἄλλους τόπους παρὰ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος σοφοὶ ὡς κατατρέχουσι δὲ τὴν ἐσπέραν των λογικώτατα, οὕτω διανύουσι καὶ πᾶσαν τὴν ἡμέραν εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν θεοσεκείαν καὶ τὴν ἀρετὴν.

Ὁ Κάμπος δίδει τὰς ἐξῆς συμβουλὰς ἅς ὡς σπουδαίας ἀναφέρωμεν καὶ ἐνταῦθα· Ἐὰν θέλωμεν νὰ ἦναι ἡ ψυχὴ μας πάντοτε ὑγιὴς καὶ εὐτυχὴς, πρέπει νὰ τὴν συνειδίσωμεν νὰ ἦναι προσεκτικὴ οὐχὶ μόνον εἰς τὸ βιβλίον ἢ εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ παντοῦ ὅπου εὐρισκόμεθα, καὶ εἰς ὅ,τι ἂν βλέπωμεν, ἀκούωμεν, ὁσφραίνωμεθα, γευώμεθα ἢ αἰσθανώμεθα, εἰς ὅλα τὰ

πράγματα καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ οἴκου, εἰς ὅ,τι κατασκευάζουν οἱ ἐργάται καὶ οἱ τεχνῖται καὶ τὰ ἐργαλεῖα καὶ τοὺς τρόπους μεθ' ὧν τὰ κατασκευάζουν· εἰς ὅ,τι βλέπομεν εἰς τὴν φύσιν, κύκλω μαρ εἰς τὸν κήπον, εἰς τὸν ἀγρὸν, εἰς τὰς πεδιάδας, καὶ εἰς τὰ δάση· ἰδιαίτερος ὅμως εἰς τὴν διαγωγὴν τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν ἄλλων. Οὕτως ἡ ψυχὴ γίνεται νοημονεστέρα, συνετωτέρα, καὶ φρονιμωτέρα.

Ἐὰν ἡ φιλομάθεια τῶν παιδίων ὀδηγηθῆ ἀπὸ τοὺς κανόνας οὓς προσέειπμεν, εἰμεθα βέβαιοι ὅτι καὶ ταχύτερον θέλει σχηματισθῆ ἡ κρίσις καὶ ἡ φρόνησις των, καὶ εὐκολώτερον θέλουν μάθει τὴν ἐξωτερικὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν παιδείαν τὴν ἀρμοζούσαν εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν, καὶ ἀναντιφρότως θέλουν σωθῆ ὄλων τῶν ἀσθενειῶν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, τὰς ὁποίας ἄλλως δὲν δύναται ν' ἀποφυγῶσιν.

Ο ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΟΣ ΔΙΑΠΛΟΥΣ.

Ἐν ἡμέρᾳ τῆς τοῦ ἔτους 1836, νέος ἀξιωματικὸς τοῦ Ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, εἰς ἀρχαίαν καθέδραν καθήμενος ἐντὸς τοῦ προθαλάμου τοῦ βασιλικοῦ ἀυλαρχείου, ἐφαίνετο εἰς βαθεῖς βεβουλισμένους συλλογισμούς. Ἡ μορφή αὐτοῦ ἦτον ὡραία, καὶ εἶχε τι ἀνώτερον τοῦ κάλλους· εἶχε τὴν ἐλευστικὴν ἐκείνην χάριν ἧτις ἐκ πρώτης ὄψεως ἐμπνέει συμπάθειαν. Ὁ προθαλάμος ἦν ἐρημὸς ἀνθρώπων, πλην μόνου τοῦ γέροντος θυρωροῦ, ὅστις εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ δωματίου ἵσταμενος, εἶχε τὸ βλέμμα προσηλωμένον εἰς τὸν νέον ναύτην, καὶ ἐφαίνετο ἐνδιῶν εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐπαγωγῆς καὶ συμπαιθεῖς μορφῆς τοῦ ἀξιωματικοῦ. Πλησιασας ἐπομένως αὐτὸν βραδέως, καὶ θεωρήσας αὐτὸν ἐπὶ τινὰ λεπτὰ σιωπηλῶς·

— Εἶπαι σύννεος, φίλτατε νέε, τῷ εἶπε τέλος. Καὶ δεικνύων τὴν καλειωμένην θύραν τοῦ δωματίου ἐν τῷ συνεδρῷ, εἶπε τὸ συμβούλιον τοῦ ναυαρχείου δὲν εἶσαι, ἐπρόθετος, τὸ πρῶτον, οὔτε πιθανῶς τὸ τελευταῖον ναυαγίον τοῦ ἀκλήτου ἐκείνου σκοπέλου. Ἀλλὰ μὴ δυσθυμῆ· ἡ ἰκανότης ὑπερσπύχει μέχρι τέλους, καὶ ἂν δὲν μ' ἀπατῆ ἡ μακρὰ φυσιογνωμικὴ πείρα μου, διότι πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν τὸ ἔργον μου εἶναι νὰ βλέπω ἀνὰ πεντακοσίας μορφὰς ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ καθ' ἡμέραν, δὲν σοὶ λείπει ἡ ἰκανότης.

Ὁ νέος ἀξιωματικὸς ἀνέδραξεν. Ἰδὼν δὲ ἐμπρός του γέροντα λευκότεριχα, ὅστις τὸν ἐλευέρι με πατρικὸν βλέμμα, ἀπ' ἐναντίας τοῦ συνήθους τοῖς Ἀγγλοῖς χαρακτῆρος, οἷτινες κλείουσι καὶ τὴν καρδίαν, καὶ τὸ στόμα, καὶ οὕτως εἰπεῖν καὶ τὴν φυσιογνωμίαν των, πρὸς τὸν ξένον τὸν ἀπροκλήτως περὶ αὐτοὺς πολυπραγμονοῦντα, αὐτὸς τοσαύτην ἠσθάνθη πρὸς τὸν ἐρωτῶντα ἀθύρητον ἐμπιστοσύνην, καὶ τόσον

ὀλίγον τρυφῆς καὶ δύσκολος ἦτο τὴν συμπεριφορὰν ὥστε μειδιάσας ἀπάντησε·

— Δὲν ἐναυάγησα ἐκεῖ, ὡς ὑπολαμβάνεις· ἀλλὰ δισταζῶ ἂν πρέπη νὰ ἐκτεθῶ εἰς τὸν κίνδυνον ἄλλου πολὺ φοικτοτέρου ναυαγίου.

— Δισταζεις, φίλε μου, ἂν πρέπη νὰ ἐκτεθῆς εἰς κίνδυνον; εἶπεν ὁ γέρον, ρίψας ἐπ' αὐτὸν νέον ἐταστικὸν βλέμμα. Δὲν τὸ πιστεύω.

— Ἀλλ' ἠξίουςε περί τίνος κινδύνου πράκεται, γέρον; εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς, ἐγείρων τὸ ὑπὸ βαρεῖαν σκεψὶν κεκυφὸς μέτωπόν του. Πρὸ δέκα ἐτῶν ὑπηρετῶ ὡς σπραιμοφόρος, καὶ διάφορα διέτρεξα μέρη τῆς γῆς, καὶ τὰς δυνάμεις μεν ἐξετάσας, ἠσθάνθη ὅτι οὐδὲν τῶν κερικοποιούντων τιμὴν καὶ δόξαν δὲν εἶναι αὐτῶν ἀνώτερον· ἐξετασθεῖς ἔλκθον τὸν βαθμὸν τοῦ πλοίαρχου, καὶ ἤλθον νὰ ζητήσω παρὰ τοῦ ναυαρχείου ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, παρέχουσαν μοι ἀφορμὴν διακρίσεως, ἢ καὶ ἐκτελέσειος τῶν χρεῶν μου.

— Τὸ δὲ ναυαρχεῖον σοὶ τὴν ἡγήγη; εἶπεν ἐρωτηματικῶς ὁ γέρον.

— Παντάπασι, ἀπεκρίθη ὁ πλοίαρχος. Μόλις εἰσῆλθα εἰς τὸ δωματίον τῶν συνεδριάσεων, καὶ πρὶν ἢ ἀνοῖξω τὸ στόμα μου νὰ ἐκφράσω τὴν αἰτησίαν μου, εἰς τῶν ναυαρχῶν ἰδὼν με, — Ἀγαθὴ τύχη, ἀνέκραξεν· Ἰδοὺ ὁ ἀνθρώπος ὅστις μεν ἐχρεοιάζεται! Καὶ λαβὼν με ἐκ τῆς χειρός, ἔειπεν·

— Πέρπομεν, μοὶ εἶπε, στόλον εἰς τὰς βορείους θαλάσσας· θέλεις ν' ἀπέλθῃς ἐπ' αὐτοῦ; — Ἡ πρότασις αὕτη με κατεβούρησεν εἶμαι πρὸνθμος ἢ ἀντιμετροπῶ πρὸς πάντα ἐχθρὸν, πρὸς πάντα κίνδυνον τοῦ Ὀκεανοῦ. Ἀλλὰ μόλις ἐκλείσθη τὸ εἰκοστὸν ἔτη δσον ἔτος τῆς ἡλικίας μου, καὶ μοὶ προτείνουσι νὰ ἵαψω, διὰ παντὸς ἰσως, τῆς ζωῆς τὸ κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα εἰς τὰς ἀηλίδους, ἀγόνους, πεπηγμένους ἐλείνας ἐρήμους, ὅπου μεῖσται κλωνίας ἢ φύτις πῶμα ἄμορφη εἰς χιόνος σάδανον ἐγκεκαλυμμένη. Θὰ εὖρω ἐκεῖ θάνατον ἀδοξόν, ἀνώνημον, ἢ θὰ εὖρω εὐκλειαν, ἧτις διέφυγὲν ἄλλους; Τοῦτο πείθει τὸν ναῦν μου καὶ με ἐμβάλλει εἰς ἀμφιβολίας δεινάς.

— Εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν θέσιν εἰς ἣν κάθησαι, εἶπεν ὁ γέρον θυρωρὸς, εἶχον ἰδῆ ἄλλοτε καθήμενον ἀξιωματικὸν ἡλιοκατῆ, καὶ φαικόμενον ὡς ἐντρυφόντα εἰς τοὺς κινδύνους. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἦτο σύννεος ὡς εἶπαι, καὶ δισταζῶν ἂν πρέπη νὰ δευθῆ ὅ,τι τῷ ἐπρότεινον οἱ κύριοι ἐξ ἐκείνης τῆς αἰθούτης. Τέλος μετὰ τινὰ ἀμφιβολίας ἠγέρθη δεχθεῖς. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἦτον ὁ ἔλσιον.

— Ἀγαθὴ τύχη, εἶπεν ὁ νέος ναυτικός. Δέχομαι καὶ ἐγώ.

Καὶ ἀπῆλθε μετὰ τοῦ πλοίαρχου Γεωργίου Βακ εἰς τὸν ὑπερβόρειον πλοῦν.

Ὁ νέος οὗτος ναυτικός ἦν ὁ Ροσέρτος Μακλιούρ, ὅστις μετὰ τινὰ ἔτη ἔλαθε τὸν ἀνώτατον στέφανον τῶν θαλασσοπλόων καὶ περιηγητῶν, ἀνακαλύψας τὴν περίπυστον ὑπερβόρειον διαδορ, τὸ παγετῶδες ποῦτο φάντασμα, τὸ ἐπὶ ὄλην ἑκατονταετηρίδα προκλητικῶς ἐπιφοιτῶν εἰς τὰ πνεύματα τῶν ναυτῶν καὶ ἐμπόρων.